

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De taktiek van het taalgebruik in de wetenschap der politiek

Nuis, A.

Citation

Nuis, A. (1966). De taktiek van het taalgebruik in de wetenschap der politiek. *Acta Politica*, 2: 1966/1967(4), 257-264. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3450467>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3450467>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

ACTA

TIJDSCHRIFT VOOR POLITICOLOGIE

POLITICA

REDACTIE

Dr. P. R. Baehr (secretaris), Dr. N. Cramer, G. H. van Es, Dr. A. Hoogerwerf, Dr. L. van der Land.

Dit tijdschrift wordt uitgegeven onder auspiciën van de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek, op gezag van haar commissie voor de publikatie, bestaande uit: Prof. Dr. H. Daalder, Prof. Dr. H. Daudt, Prof. Dr. G. Kuijpers en Prof. Mr. L. G. A. Schlichting.

BIJDRAGEN

en alle andere stukken voor de redactie zende men aan de redactie-secretaris, Dr. P. R. Baehr, p/a Instituut voor Wetenschap der Politiek, O.Z. Voorburgwal 187, Amsterdam C (020 217878)

De kopij dient persklaar te worden ingezonden, in tweevoud en in machineschrift.

BOEKEN TER RECENSIE

te zenden aan de redactiesecretaris. Teruzending van ongevraagde recensie-exemplaren kan niet plaats vinden.

ADMINISTRATIE

Voor abonnementen en advertenties richt men zich tot de uitgevers J. A. Boom en Zoon, Hoofdstraat 87, Meppel (tel. 05220/1341). Postrekening 806864.

Acta Politica verschijnt driemaandelijks. De abonnementsprijs bedraagt m.i.v. 1 oktober 1967 f 15,— per jaar (voor instellingen f 22,50 per jaar). Een studenten-abonnement kost f 9,— per jaar (maximaal gedurende 7 achtereenvolgende jaren). Losse nummers f 4,50.

Advertentietarieven: 1/1 pagina f 100,—; 1/2 pagina 55,—; 1/4 pagina f 30,—. Bewijsnummers worden à f 1,— berekend.

Indien men het abonnementsgeld gireert voor een ander gelieve men op het girostrookje duidelijk naam en adres van de abonnee te vermelden, ter vermijding van dubbele incasso.

DE TAKTIEK VAN HET TAALGEBRUIK IN DE WETENSCHAP DER POLITIEK¹

door A. Nuis

Verreweg de meeste vaktermen in de sociologie en de politicologie komen uit het buitenland. Moet men proberen die termen in behoorlijk Nederlands te vertalen, of is het verstandiger ze gewoon te laten staan? Zoals vrijwel alle specialisten kennen politicologen die vraag uit eigen ervaring. Zelf had ik er bijna dagelijks mee te maken, toen ik enkele jaren geleden op het Polemologisch Instituut te Groningen meewerkte aan het tijdschrift *Nieuwe Literatuur over Oorlog en Vrede*. De samenvattingen van meestal buitenlandse boeken en artikelen in dat blad moesten zo getrouw, zo beknopt én zo Nederlands mogelijk zijn. De laatste eis kwam het eerst in de verdrinking. Juist het vertalen van sleutelbegrippen was tijdrovend werk, dat vaak weinig indrukwekkende resultaten opleverde. We handhaafden dan, getrouw en beknopt, de oorspronkelijke term — en schoven daarmee het vertaalprobleem door naar onze lezers. Geen fraaie oplossing, maar dikwijls de enige.

Vorig jaar raakte ik op een andere manier in het probleem verstrikt. Bij een werkcollege voor kandidaten in de politicologie aan de Universiteit van Amsterdam werd de systeemanalyse van Easton behandeld.² Voor de kernbegrippen hadden wij Nederlandse vertalingen bedacht, en dus spraken wij moedig over steun, eisen en terugkoppeling. Weliswaar sleet de onwennigheid, maar toch viel iedere deelnemer wel eens uit zijn rol. Het was niet te ontkennen dat we allemaal onze wijsheid hadden uit een boek waarin gewoon *support*, *demands* en *feedback* stond. Soms bekwam ons het eigenaardige gevoel dat we Amerikanen waren die een Nederlands conversatieclubje hadden gevormd.

Dergelijke situaties leiden vaak tot langdurig geharrewar over een enkel woord. Wie daarbij niet van ophouden weet, wordt licht aanzien voor een pietluttig taal-esteet met schoolmeestersneigingen. Nederlanders zijn uiterst gevoelig voor detailkritiek op hun taalgebruik, misschien omdat hier meer dan elders het vooroordeel bestaat dat iedereen die de lagere school met goed gevolg doorlopen heeft, behoorlijk heeft leren schrijven. Bijzonder goed schrijven daarentegen kan niet geleerd worden: het is een gave. Voor wie zo denkt, is taal-kritiek òf een uitnodiging om schoolgeld terug te halen, òf zoiets als

¹ Dit artikel is de in schrijftaal vertaalde tekst van een lezing, gehouden voor de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek op 26 november j.l.

² Zie G. H. Scholten, 'Het vergelijken van federaties met behulp van systeem-analyse', in: *Acta Politica*, jg. II nr. 1, p. 51.

spotten met een lichaamsgebrek. Dat is jammer, want discussies over de al of niet geslaagde vertaling van een term kunnen aan het nadenken brengen over de functie van vakterminologie in het algemeen, een onderwerp dat bijna altijd in zeer abstracte bewoordingen benaderd wordt.

Uit een recente aflevering van *Nieuwe Literatuur*³ heb ik, vrij willekeurig, twee uittreksels gekozen om de vertaalmoeilijkheden onder het vergrootglas te leggen. Het eerste, nr. 171, is een samenvatting van een artikel van Sivert Langholm, uit het Oslose *Journal of Peace Research*.⁴ Het gaat over het duel, als 'een mechanisme ter beëindiging van conflicten: 'conflict resolution mechanism'. Zo staat het in de eerste zin van het uittreksel. Alles lijkt in orde: de term is gehandhaafd, en er is een vertaling bijgeleverd. Maar verderop staat er ineens: 'conflict resolutie mechanisme'. Dat is minder fraai. Engelse zelfstandige naamwoorden kunnen zonder bezwaar bijvoeglijk gebruikt worden, Nederlandse niet; doet men het toch, dan kweekt men misverstanden. Bovendien heeft 'resolutie' weliswaar bijna alle betekenissen van 'resolution', maar nu juist niet de hier bedoelde betekenis van 'oplossing'. Het gevolg is, dat deze 'vertaalde' term buiten het zinsverband alleen te begrijpen is als hij eerst wordt terugvertaald in het Engels. Halfslachtig vertalen is omslachtiger dan niet vertalen, en geeft meer kans op verwarring. Natuurlijk is ook het tussen aanhalingstekens handhaven van een Engels woord in een Nederlandse zin halfslachtig, maar op een meer openlijke manier: men komt er dan voor uit dat de oplossing nog gevonden moet worden.

Hoe komt het nu dat in ons voorbeeld de vertaler zijn eerste, goede vertaling laat vallen? Daar is een begrijpelijke reden voor. Langholm heeft in zijn artikel een onderscheid aangebracht tussen 'conflict resolution' en 'conflict solution'. Die termen betekenen hetzelfde, ook in het Engels. De auteur spreekt echter met ons af, dat we bij 'resolution' letten op het uiterlijke gedrag van de partijen in het conflict, bij 'solution' op hun innerlijke motieven. Tegen zulke afspraken is nooit bezwaar, als ze maar duidelijk zijn. Nu is het opvallend dat Langholm zijn betekenissen niet willekeurig over de beschikbare termen verdeelt. Hij wil niet alleen dat we met de afspraak akkoord gaan, maar ook dat we hem onthouden, althans voor de duur van het betoog. Hij bereikt dat door te spelen op het algemene vermoeden dat twee woorden voor hetzelfde in wezen altijd in nuance verschillen, en vooral door gebruik te maken van de bijbetekenissen van de termen, die hier strikt genomen helemaal niet relevant zijn. 'Resolution' betekent óók besluit, van de Veiligheidsraad bijvoorbeeld; en 'resoluutheid'. 'Solu-

³ *Nieuwe literatuur over oorlog en vrede*, november 1966, jg. 3 nr. 11.

⁴ Sivert Langholm, 'Violent conflict resolution and the losers reaction, a case study from 1547', in: *Journal of Peace Research* (Oslo), 1965, nr. 4, p. 324.

tion' verwijst naar verborgen chemische processen die tot inwendige veranderingen leiden. Door dergelijke associaties aanvaarden we Langholms indeling als vanzelfsprekend en goed gevonden.

Naar mijn mening schuilt achter elke vakterm die algemeen ingang vindt, zo'n geslaagde aanslag op onbewuste en halfbewuste betekenis-associaties. Dat is waarschijnlijk de reden dat volstrekt nieuwe woorden, die uitsluitend bestaan bij de gratie van hun definitie, nooit in de vaktaal inburgeren — en dat terwijl zulke woorden toch ideaal lijken voor een zuivere, ondubbelzinnige terminologie. Ons geheugen blijkt het niet zonder onzuivere steuntjes te kunnen stellen.

Terug naar de complicaties van de vertaling. De Nederlandse woorden 'resolutie' en 'solutie' hebben wel de vereiste bijbetekenissen, maar helaas niet de betekenis die hier centraal is. We moeten dus op zoek naar een overeenkomstig synoniemenpaar, 'beslechting' en 'bijlegging' bijvoorbeeld, maar daarbij zijn de bijbetekenissen weer minder werkzaam, zodat ook die vertaling niet zonder gemor geaccepteerd zal worden. Vaak bestaat er geen volledig bevredigende vertaling; we moeten dan genoegen nemen met het weergeven van de centrale betekenis. Het origineel blijft in zo'n geval als juister aanvoelen — maar het is goed te beseffen waar dat gevoel precies vandaan komt.

Doordat we bij het zoeken naar een vertaling inzicht krijgen in de manier waarop de schrijver zijn lezers en zichzelf in een bepaalde richting drijft, gaat het vertalen vaak ongemerkt over in kritiek. Het feit dat de samenstellers van *Nieuwe Literatuur* zich zorgvuldig willen onthouden van kritiek, kan in sommige gevallen verklaren waarom zij hun vertaalpogingen moeten opgeven. In mijn tweede voorbeeld heeft de vertaler een andere uitweg gezocht. Op het eerste gezicht begaat hij een regelrechte vertaalfout, en waarschijnlijk overtreedt hij bovendien de norm der kritiekloosheid; toch lijkt zijn oplossing mij juist. In uittreksel 169⁵ wordt de term 'authoritativeness' vertaald met 'gezagsaanvaarding'. 'Authoritative' is 'gezaghebbend': men kan het zeggen van een persoon of instelling die gezag bezit, of van een handeling van die autoriteit — niet van de man die het gezag aanvaardt. De Amerikaanse auteur heeft dit laatste echter wel degelijk bedoeld. In zijn definitie doet hij zijn eigen taal te veel geweld aan. De vertaler heeft hem stilzwijgend gecorrigeerd, waardoor zijn samenvatting uit een anders onvermijdelijke duisterheid werd gered.

Het is waarschijnlijk niet toevallig dat de vertaler juist in een geval als dit zijn scrupules overboord zet. Problemen van gezag, de aanvaarding ervan en de crisis erin, zijn in Nederland hoogst actueel, en bepaald niet alleen onderwerpen voor theoretische bespiegeling. Bij

⁵ Van: Young C. Kim, 'Authority: some conceptual and empirical notes', in: *The Western Political Quarterly*, vol. XIX, nr. 2, june 1966, p. 223.

dergelijke onderwerpen is de behoefte aan goede vertalingen het sterkst. Zolang een kwestie uitsluitend interessant is voor een kleine kring van vakgenoten, zijn onvertaalde vaktermen desnoods voldoende. Zodra de actualiteit of eigen onderzoek tot contact met de dagelijkse werkelijkheid dwingt, slaat men automatisch aan het vertalen. Als de politicologie geen geheimwetenschap wil worden, dan moeten haar termen vroeg of laat vertaald worden. Laat vertalen wordt meestal halfslachtig vertalen, en dat is erger dan niets. Zo vroeg mogelijk vertalen, vertalend lezen verdient de voorkeur, hoe lastig dat vaak ook is. Ook een mislukte speurtocht naar een Nederlands equivalent is zinvol: ons inzicht in het proces waaraan vakterminologie haar ontstaan en verbreiding te danken heeft, wordt er groter door.

Het argument voor eigen vakterminologie is bekend genoeg. Om zonder misverstanden kennis en inzichten over te dragen hebben we termen nodig die zo ondubbelzinnig mogelijk zijn. In het spraakgebruik uitgesloten woorden zijn daar niet geschikt voor, omdat iedereen er iets anders mee bedoelt. We kiezen dus liever ongebruikelijke woorden, en spreken daar definities voor af waar we ons aan proberen te houden. In de politicologie lijkt dat nog noodzakelijker dan in andere wetenschappen, omdat juist in de praktische politiek de woorden vaak meer gebruikt worden om door suggestie te overtuigen dan om het inzicht in de feiten te bevorderen.

Al even bekend zijn de vermakelijke jachtpartijen op de cliché's, duisterheden en uitwassen waartoe het streven naar vakterminologie soms leiden kan. Ik noem de uitvallen van C. Wright Mills, of de boutade van de Amerikaanse criticus die eens beweerde dat het hele vak sociologie niets anders is dan gebrekkige taalbeheersing, en dat het nooit zou zijn ontstaan als de kinderen op school beter taalonderwijs hadden gekregen. R. N. Spann⁶ signaleerde onlangs twee botsende stromingen in het hedendaagse politicologische jargon. In de eerste plaats is er de bekende verbale natuurwetenschappelijkheid, die een voorliefde heeft voor woorden als 'rigor', 'tool', 'discipline', 'data', 'stimulus', 'systematic'. De andere stroming is niet zo dikwijls door hekelaars gesignaleerd. Spann vond er, door een tikfout zoals hij zelf schrijft, een passende benaming voor: 'charmismatic'. Het is een artistiek en profetisch getint jargon dat te herkennen valt aan termen als 'style', 'quest', 'flexible', 'exploration', 'intimately', 'coherence', 'unique', 'paradox', 'creative', 'myth', 'elusive', 'sensitive', 'heroic', 'inner', 'vitality' en 'imagination'. Beide manieren van schrijven kunnen tot be-

⁶ R. N. Spann, 'Clichés and other bad habits in political science', in: *Politics, the journal of the Australian Political Studies Association*, vol. I nr. 1, May 1966.

denkelijke welluidendheden aanleiding geven, zoals 'the sensitive exploration of imaginative insights' of 'a stimulus to systematic analysis of the data of the various social science disciplines'. Men suggereert zo dat men meer bedoelt dan men te zeggen heeft; dat is in overeenstemming met de boze vermoedens die buitenstaanders hebben over vakterminologie, maar in strijd met de eigenlijke, mooie bedoeling ervan.

Dit soort jargon ontstaat doordat een schrijver zich op een zeer hoog abstractieniveau van het ene woord naar het andere laat voeren, zonder regelmatig te controleren of zijn woordenwereld nog wel met de realiteit correspondeert. Een praktische remedie is vaak het afwisselen van abstracties met concrete beelden. Dat moet dan wel met zorg gebeuren, anders valt men lelijk door de mand. Orwell geeft in zijn klassieke essay *Politics and the English Language* huiveringwekkende voorbeelden van gemengde beeldspraak, maar we kunnen ook dichter bij huis blijven. Onze politieke radiocommentaren krielen van zoden aan de dijk zettende Gallische hanen en slimme zetten van diplomatieke kaartspelers. Een radiospreker beweerde onlangs over het jaar 2000: 'We zien er tegenop als tegen een berg, die ons boven het hoofd dreigt te rijzen'. Een andere academicus, een psycholoog ditmaal, die in een radiopraatje begrip wilde wekken voor de politie, wist zijn dorre betoog alleen te verlevendigen door elke abstracte term vooraf te laten gaan door het concreet klinkende 'een stuk': 'een stuk preventie', 'een stuk samenwerking', 'een stuk oubolligheid' zelfs. In vijf minuten deed hij dat zeker honderd keer, ofschoon in ongeveer een kwart van de gevallen in de variant 'een stukje'.

Als we over zulke afschrikwekkende voorbeelden zijn uitgelachen, komen we meestal tot de conclusie dat ze uitwassen betreffen, en dat ze zeker het pleidooi voor een zuivere vakterminologie niet wezenlijk aantasten. Kunnen we inderdaad rustig voortgaan met het opbouwen van een ondubbelzinnige vaktaal op grond van definities alleen? We zullen wel moeten, maar het is een onderneming die nooit bekroond zal worden met volledig succes. Elk gebruik van woorden impliceert het ontstaan van bijbetekenissen, bijzondere gevoelsladingen, associaties. Wie denkt dat dit door afspraken en definities voorkomen kan worden, bedriegt zichzelf. De woekering van woordbetekenissen is niet door machtsspreuken tegen te houden. Zij ontstaat door het feit dat verschillende gebruikers woorden in een verschillend verband plaatsen. Houden we daar geen rekening mee en blijven we argeloos bij onze afspraken, dan zullen we na verloop van tijd door allerlei misverstanden overvallen worden. Tot onze verbazing zullen we merken dat we ook zelf tegen de definitie gaan zondigen. Woorden zijn glibberig. Men kan ze niet aan de ketting leggen, en het taalgebruik

moet zijn tactiek aan die omstandigheid aanpassen.

Natuurlijk kan men zich voorstellen dat er woorden als 'springveer-vleugelmoer' bestaan, die alleen betekenis hebben, één betekenis, voor een klein aantal gespecialiseerde instrumentmakers. Zo'n term kan zijn ene betekenis houden omdat de buitenwacht er zich niet voor interesseert. Vaktermen in de politicologie liggen vrijwel altijd op een hoger abstractieniveau, waar betekenissen veel onopvallender veranderen. Bovendien staan ze altijd open voor de nieuwsgierigheid van onbevoegden, aan wie de toegang — gelukkig — niet kan worden geweigerd.

Juist voor niet-deskundigen, maar niet alleen voor hun, hebben technische termen vaak een sterke gevoelslading. Als iemand mij terloops over conflictresolutiemechanismen spreekt, vraag ik hem niet argeloos en zonder bijgedachten naar de definitie. Ik denk op z'n minst dat hij een zekere geleerdheid bezit, en misschien ook dat hij die geleerdheid erg graag toont. Er zijn termen in de sociologie en langzamerhand ook in de politicologie, die zelfs voor de gediplomeerde gebruikers weinig méér inhouden dan zo'n gevoelslading. Het hanteren van moeilijke woorden kan een valse troost worden voor het niet kunnen hanteren van de moeilijke werkelijkheid. Ook die overweging moet in de tactiek van het taalgebruik worden opgenomen.

Het belangrijkste aspect van de onbetrouwbaarheid van woorden is hiermee nog niet genoemd. Zoals gezegd worden vaktermen niet uit het niets geschapen, waarschijnlijk omdat we de bijbehorende afspraken niet zouden kunnen onthouden. We ontlenen ze dus, of we vormen ze door analogie. De suggestie van het oorspronkelijke woord blijft eraan hangen, en maakt dat we de term al of niet als vanzelfsprekend aanvaarden. In de taal van herkomst is dat proces van ontlening meestal beter te volgen dan in het Nederlands, waarin een importterm vaak een valse schijn van onafhankelijkheid krijgt. Meestal worden begrippen en begrippenstelsels aan andere vakgebieden ontleend: wiskunde, mechanica, biologie, informatietheorie. Ze geven de suggestie dat de politicologie op die wetenschappen lijkt. Ze maken het gemakkelijker verbanden te zien die met die suggestie overeenkomen, en moeilijker oog te hebben voor andere. Dat is geen ramp; er is trouwens niets aan te doen. Elk begrip brengt een zekere ordening aan in de chaos: het onthult sommige verbanden, en verhult andere. Definities kunnen dat niet ongedaan maken; als een definitie niet in overeenstemming is met de suggesties die een begrip wekt, dan is het op den duur de definitie die overboord gaat. Weer is de tactiek de betrouwbaarste toevlucht — in dit geval een voortdurend mentaal bijsturen om niet door de suggestie uit de koers te worden gedreven.

De meeste terminologie-ontwerpers zijn zich van de suggestieve werking van hun termen wel bewust, zeker moderne auteurs als Deutsch en Boulding. Men komt ervoor uit dat men met 'modellen'

werkt, die juist door het eenzijdige van hun belichting de politieke werkelijkheid aanschouwelijk maken. Het bijsturen wordt aan de lezer overgelaten.

In sommige gevallen ben ik van die bescheidenheid niet zo zeker. Bij bepaalde auteurs over moderne strategie, zoals Kahn, vindt men grote bedrevenheid in het manipuleren van de suggestieve aspecten van woorden, zonder een duidelijke waarschuwing aan de lezer hoe hij moet bijsturen. Met andere woorden: Kahn c.s. doen of hun terminologie alleen onthult, en niet ook, noodzakelijkerwijs, verhult. Daarmee is de grens bereikt tussen politieke wetenschap en politieke propaganda.

Een voorbeeld van een dergelijk pakkend begrip uit de kernstrategie is de 'bloedneusconceptie', die te maken heeft met anti-raket-raketten. Wil men een naderende kernbomraket onschadelijk maken, dan moet men die op grote hoogte, dus op grote afstand raken met een anti-raket. De afstand maakt de richttijd kort en de trefkans klein: een betrouwbare anti-raket zou heel duur worden. Daar komt nog bij dat de aanvaller zonder al te hoge kosten met elke kernraket een groot aantal raketten zonder kernlading kan meesturen, die op een afstand niet van de gevaarlijke zijn te onderscheiden. De verdediger zou gauw door zijn dure anti-raketten heen zijn. Hij heeft echter een alternatief: in plaats van grote, dure anti-raketten kan hij een groot aantal goedkope kleintjes maken, die bedoeld zijn om te raken op korte afstand. Hij heeft dan meer tijd om te richten en de ware aard van het projectiel uit te vinden, zodat zijn afweer efficiënter wordt. Het enige nadeel is, dat een waterstofbom die op één of twee kilometer boven de grond door een luchtdoelraket wordt getroffen, nog wel degelijk schade aanricht op de grond. Een bom die als hij niet was onderschept twee of drie provincies zou hebben vernietigd, zal op deze manier misschien nog twee of drie steden vernietigen. Die twee of drie steden zijn de 'bloedneus'.

Dergelijke termen geven scherp en levendig de *verhoudingen* weer, door de *schaal* van de gebeurtenissen aan het oog te onttrekken — ongeveer zoals men de verhouding van zon, aarde en maan door een voetbal, een knikker en een erwt kan weergeven. Dit soort eenzijdigheid is in de tegenwoordige literatuur over oorlogvoering zeer gebruikelijk. Op zichzelf is er geen bezwaar tegen, maar het wordt uiterst bedenkelijk als alleen deze eenzijdigheid 'denken' wordt genoemd, terwijl zij die de nadruk leggen op de absolute omvang van de gebeurtenissen als redelozen worden beschouwd, die slechts 'ondenkbaar' kunnen roepen.⁷

⁷ Herman Kahn, *Thinking about the Unthinkable*, London 1962.

Als definities en vreemde woorden geen blijvende bescherming bieden tegen dubbelzinnigheid en vertroebelende suggesties, dan is het over het algemeen verstandig het gevaar tegemoet te vluchten en zo dicht mogelijk in de buurt te blijven van het dagelijks spraakgebruik. Dat is natuurlijk dubbelzinnig, veelzinnig zelfs, maar het is ten minste een dubbelzinnigheid die vertrouwd is, en waartegen de waakzaamheid niet gauw zal verslappen. Bovendien heeft het voordelen om zonder vakwoordenboek begrepen te worden.

Deze conclusie versterkt mijn pleidooi voor het grondig en voortdurend vertalen van alle buitenlandse vaktermen. In het begin werd opgemerkt dat Nederlanders zich ongemakkelijk voelen bij discussies over taalproblemen. Dat komt door onze gebrekkige taalopleiding. Andere kinderen leren één taal, de onze leren vier talen, in dezelfde tijd en met dezelfde gemiddelde aanleg. Wat we in de breedte winnen, moet uit de diepte komen. Zowel ons Nederlands als ons Frans, Duits en Engels is veelal een verbeterde gebarentaal, geschikt voor zaken doen en voor gelegenheden waarbij een gewijde sfeer belangrijker is dan precisie. Als we ongeveer van elkaar begrijpen wat we bedoelen, wordt er verder niet gezeurd. Beschouwingen over de subtiele verbanden tussen de kwaliteit van het taalgebruik en de kwaliteit van het denken maken ons nerveus; we vluchten achter een wiskundeboek of een wetenschappelijke woordenlijst. Bovendien hebben we vaag het gevoel dat ons eigen taaltje een overbodige luxe is.

Taalchauvinisme lijkt mij niet te verdedigen. Als op een goede morgen alle Nederlandsprekenden wakker zouden worden met een voortreffelijke beheersing van het Engels, zou ik, bij alle bewondering voor de schoonheid van onze taal, heel blij zijn. Maar zolang dat niet gebeurt, lijkt het mij verstandig wetenschap te bedrijven in de taal waarin ook ons persoonlijk en maatschappelijk leven zich afspeelt — anders verarmt de taal, en wordt de wetenschap steriel.

Bovendien is oefening in het vertalen een goede compensatie voor onze gebrekkige opleiding. Men kan van de nood een deugd maken. Als meertaligheid ten volle wordt uitgebuit, verscherpt zij de aandacht voor de verhelderende én de misleidende krachten die in elke taal aanwezig zijn.

DE ORGANISATORISCHE STRUCTUUR DER NEDERLANDSE POLITIEKE PARTIJEN

door I. Lipschits

Politieke partijen vervullen in een democratie belangrijke functies; in het bijzonder zorgen zij voor de kandidaatstelling voor vertegenwoordigende lichamen. Het is de vraag of men de uitoefening van deze functies mag overlaten aan een kleine groep van partijleiders of dat men de eis moet stellen dat de partijleden een zekere mate van medezeggenschap hebben. Voor zover de partijleiders beweren op te treden namens de partij of de partijleden, namens hen te beslissen en te spreken, lijkt het juist te eisen dat die partijleden een zekere mate van medezeggenschap hebben. Om te weten te komen in hoeverre er van medezeggenschap sprake is, dient men de organisatorische structuur van de politieke partijen te bestuderen.

Het eerste lid van art. 21 van de grondwet van de Westduitse Bondsrepubliek luidt:

‘Die Parteien wirken bei der politischen Willensbildung des Volkes mit. Ihre Gründung ist frei. Ihre innere Ordnung muss demokratischen Grundsätzen entsprechen. Sie müssen über die Herkunft ihrer Mittel öffentlich Rechenschaft geben’.

Vooral de derde zin van dit artikel, waarvan de inhoud neerkomt op de eis van een interne democratische ordening der politieke partijen, heeft aanleiding gegeven tot een uitvoerige discussie over wat men noemde de ‘innerparteiliche Demokratie’.¹

Men kan beginnen zich af te vragen of de term ‘interne partijdemocratie’ aanvaardbaar is. Er is veel voor te zeggen om de term democratie te reserveren voor de aanduiding van een bepaalde staatsvorm. Ook van Duitse zijde is gewezen op het problematische van de uitdrukking ‘innerparteiliche Demokratie’. Henke schrijft:

‘Die allgemeine Bedeutung des Art. 21 Abs. 1 Satz 3 GG ist insofern problematisch, als er ein *staatsrechtliches Prinzip* — das der Demokratie — zur Regelung der Ordnung einer *nichtstaatlichen Einrichtung* verwendet’.²

Toch acht Henke het gebruik van deze term aanvaardbaar, zij het

¹ Er bestaat hierover een vrij uitvoerige literatuur, vooral in het Duits. Veel literatuuropgaven vindt men bij:

U. Lohmar, *Interparteiliche Demokratie. Eine Untersuchung der Verfassungswirklichkeit politischer Parteien in der Bundesrepublik Deutschland*, Stuttgart, 1963.

² W. Henke, *Das Recht der politischen Parteien*, Göttingen, 1964, p. 27; cursivering van Henke.